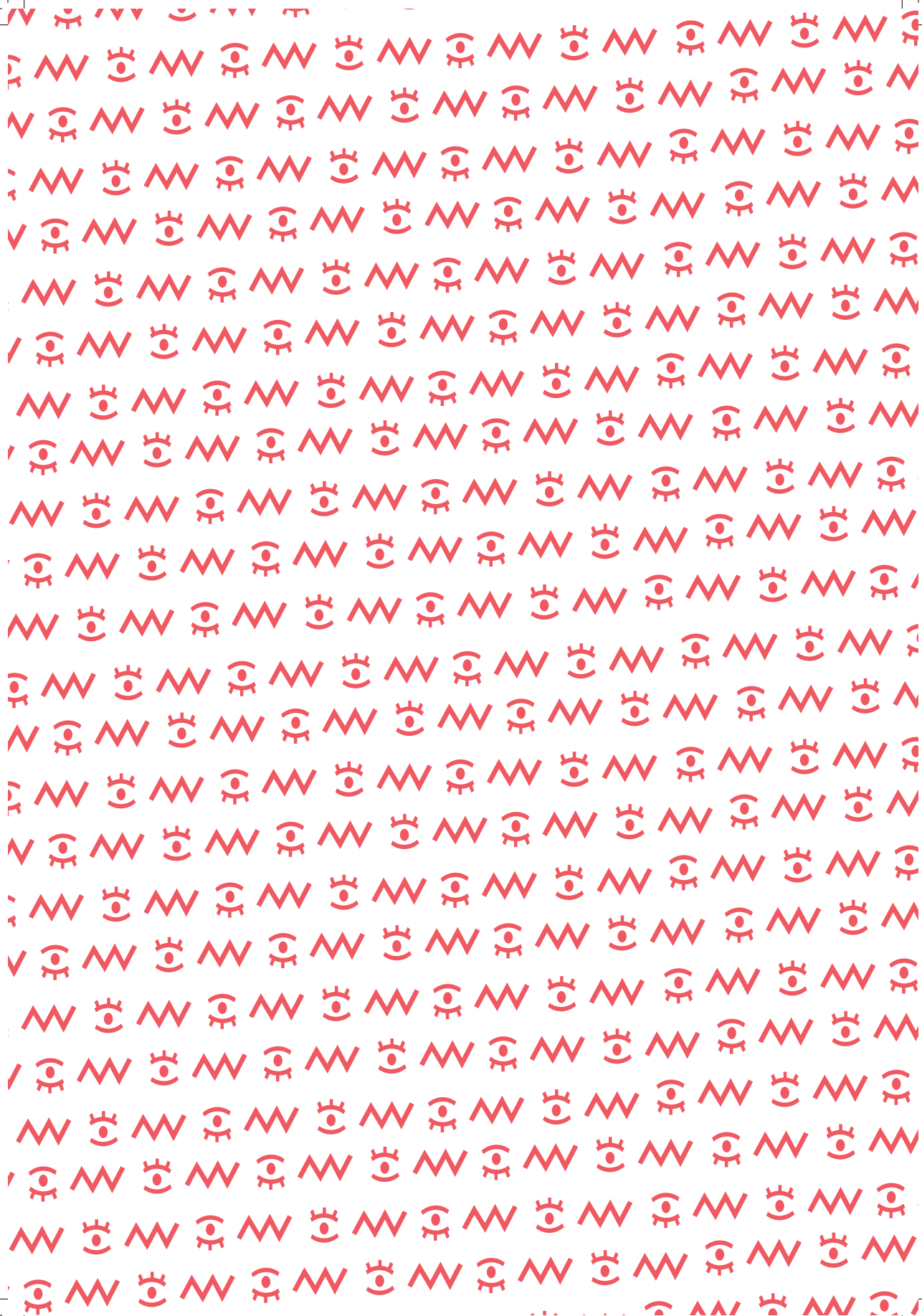

STUDENT Z AUTYZMEM
W SPOŁECZNOŚCI
AKADEMICKIEJ

UMCS
UNIWERSYTET MARIE CURIE-SKŁODOWSKIEJ

*Poważnie zastanawiam się dlaczego autysta powołany
do życia został.*

Warto nad tym zastanowić się.

*Pomyślałem, że w powołaniu autystów, popaprańców
i wariatów o wcale sensu być nie może,
ale uważniej wszystko przemyślałem.*

I takiej opinii nie posiadam.

Walczę teraz o autystyczne życie.

*Wierzę, że posiada ono sens. Alarmuje wszystkich
autystów, żeby wiary w swoje życie nie tracili.*

Autyści są tak samo ważni jak wszyscy ludzie.

Wołam:

*potrafią autyści kochać,
myśleć,*

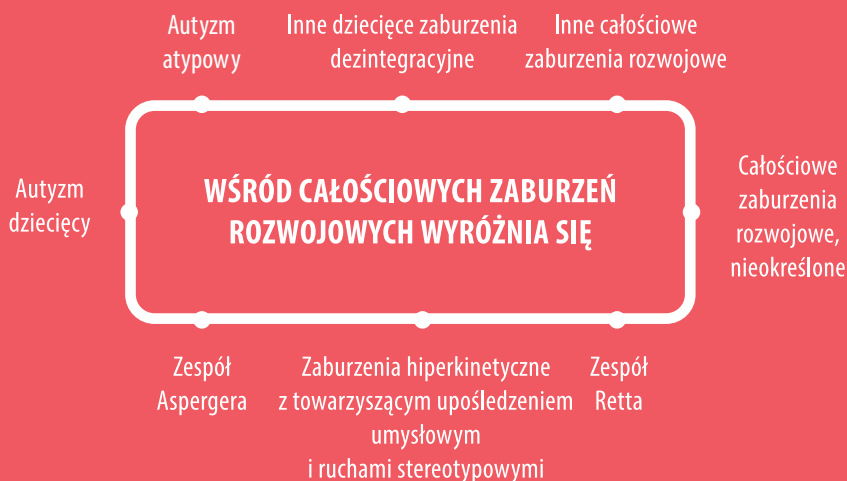
*wierzyć w Pana Boga,
wstydić się.*

Wrażliwymi osobami są. Płaczą w samotności.

**fragmenty apelu
dwudziestoletniego Dominika**

MAM AUTYZM! JESTEM ... INNĄ OSOBĄ! NIE GORSZĄ... CZYLI CO WIADOMO O CAŁOŚCIOWYCH ZABURZENIACH ROZWOJOWYCH?!

Całościowe zaburzenia rozwojowe u dzieci to niejednorodna grupa schorzeń o złożonych przyczynach z towarzyszącymi im poważnymi problemami neurorozwojowymi. Charakteryzują się one trudnościami w relacjach z otoczeniem, zaburzeniami zachowania i ekspresji oraz integracji społecznej. W niektórych zaburzeniach występuje również nieprawidłowy rozwój fizyczny (zespół Retta).

Zaburzenia autystyczne mają bardzo zróżnicowany charakter, nie tworzą jednolitego obrazu co do symptomatologii i głębokości zaburzeń. Obecnie w literaturze światowej używa się określenia „spektrum zaburzeń autystycznych”. Prowadzone badania w USA podawały do 1990 roku występowanie zaburzeń ze spektrum autyzmu u 1 osoby na 2000 dzieci, do 2000 roku u 1 osoby na 500 dzieci. Aktualnie niektóre badania wskazują, że 1% populacji dzieci w USA ma rozpoznawane zaburzenie ze spektrum autyzmu (ASD). Współcześnie najczęściej stawiane rozpoznania to autyzm dziecięcy oraz zespół Aspergera .

Autyzm dziecięcy - objawy

„Osoby autystycznej nie można traktować jako takiej samej jak my tylko wycofanej i zamkniętej”

Donna Williams

Autyzm dziecięcy jest całościowym zaburzeniem rozwoju, które dotyka wszystkie sfery funkcjonowania dziecka i trwa przez całe życie. Zaburzenie występuje 3 do 4 razy częściej u chłopców niż u dziewcząt. Według obowiązujących kryteriów diagnostycznych nieprawidłowy rozwój dziecka winien być widoczny przed ukończeniem 3 r. ż.

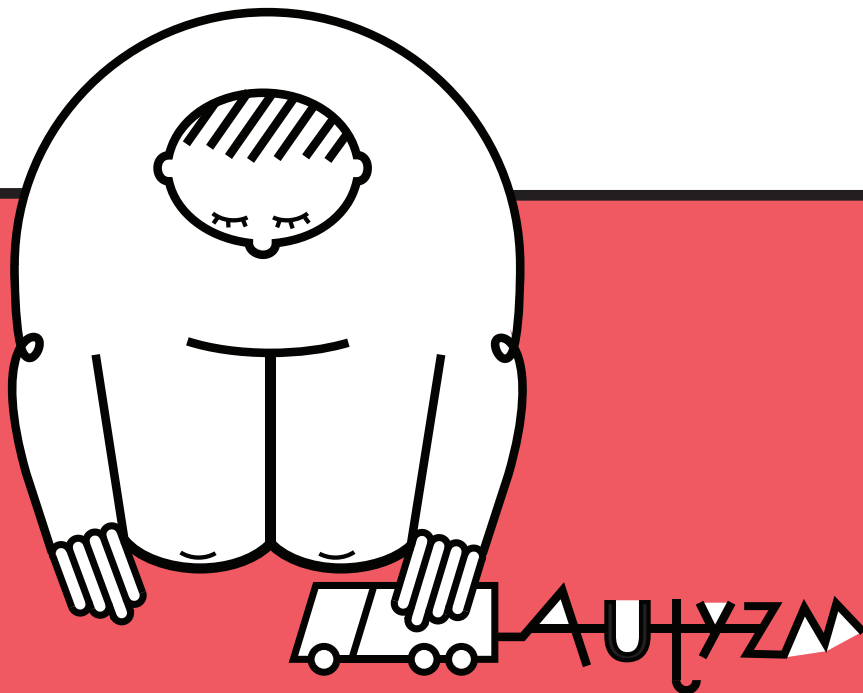
W tym okresie nieprawidłowy lub upośledzony rozwój, wyraźnie widoczny dotyczy:

- rozumienia i ekspresji językowej używanej w społecznym porozumiewaniu się,
- wybiórczego przywiązania społecznego lub wzajemnych kontaktów społecznych,
- nieprawidłowej funkcjonalnej lub symbolicznej zabawy.

Nieprawidłowości rozwojowe widoczne są w trzech sferach: interakcje społeczne, komunikacja oraz ograniczone, powtarzające się zachowania. Autyzm i całe jego spektrum to niepełnosprawność społeczna, pewna odmienność rozwoju bez rozpoznanej etiologii.

Aż do początku lat 80-tych XX wieku autyzm dziecięcy uważano za zaburzenie emocjonalne, do którego powstania przyczyniają się rodzice i ich zakłócone relacje z dzieckiem. Kwestie sporne w definiowaniu autyzmu rozstrzygnięto niejako w 1980 roku, gdy Amerykańskie Towarzystwo Psychiatryczne zaliczyło autyzm do całościowych zaburzeń rozwojowych.

W tym ujęciu nieprawidłowości funkcjonowania osób z autyzmem pozostają w związku z przebiegiem rozwoju psychicznego i dotyczą jego różnych obszarów. Obecnie wiadomo, że mają one swoje źródło w budowie i funkcjonowaniu mózgu. Od pierwszych badań dotyczących autyzmu odnotowywany jest ciągły wzrost częstości jego występowania.

Zespół Aspergera

Zaburzenie to występuje u 36 – 40 przypadków na 10 000 żywych urodzeń, znacznie częściej u chłopców. Osoby z zespołem Aspergera, przy szczególnych deficytach w rozwoju i funkcjonowaniu w pewnych sferach, dysponują znaczącym potencjałem, który wymaga specyficznego i racjonalnego wsparcia.

Jednym z czynników istotnych dla optymalnego rozwijania tego potencjału, na każdym etapie życia osoby z zespołem Aspergera, są kompetencje specjalistów, w tym zwłaszcza ich wiedza i umiejętności dotyczące istoty tego złożonego zaburzenia.

Ustalenie specyfiki zespołu Aspergera, w tym kryteriów jego rozpoznawania, wymaga odwołania się do następujących obszarów:

Zwykle do 3-go roku życia rozwój dziecka przebiega prawidłowo. Brak jest opóźnienia rozwoju mowy i rozwoju poznawczego. Osoby z zespołem Aspergera wykazują niejednokrotnie bardzo wysoki poziom intelektualny. Zaburzenie występuje głównie u chłopców.

Problemy w relacjach społecznych obejmują takie zjawiska, jak:

- niezdolność nawiązywania kontaktów społecznych (z rówieśnikami),
- niewykształcenie zdolności istotnych dla zawierania i podtrzymania społecznych relacji, w postaci np. kontaktu wzrokowego, mimiki twarzy, gestykulacji, postawy ciała,
- brak umiejętności odczytywania i rozumienia zachowań innych,
- nieadekwatne zachowania społeczne i reakcje emocjonalne.

Specjaliści używają określenia „samotnictwo”, ujmując istotę deficytów w społecznych relacjach oraz podkreślając tendencje do unikania kontaktów oraz przyjmowania specyficznej postawy „samotnika”. Zachowania dziecka z zespołem Aspergera są ograniczone, schematyczne, stale powtarzane.

Zespołowi mogą towarzyszyć zakłócenia w odbiorze bodźców, o typie nadwrażliwości bądź obniżonej wrażliwości, czy też, podobnie niespecyficzne, zjawisko synestezji (kojarzenia doznań zmysłowych). Czasami występują epizody psychotyczne, wymagające leczenia farmakologicznego.

W Polsce uczniowie z zespołem Aspergera są włączani na mocy przepisów prawa oświatowego do grupy tych, którzy posiadają specjalne potrzeby edukacyjne i z tego tytułu mogą otrzymywać specjalistyczną pomoc i wsparcie w edukacji i rozwoju. Uczniowie z tym zespołem są ujęci w kategorii autyzmu.

Jak wspierać?

Rodzina z dzieckiem z autyzmem bądź innymi całościowymi zaburzeniami rozwoju potrzebuje zarówno wsparcia społecznego, opartego na więziach międzyludzkich, jak też instrumentalnego, w którym bierze się pod uwagę sytuację rodzinną, mieszkaniową i socjalną, rzutującą na zakres udzielanego wsparcia.

Niezbędna jest również pomoc w zakresie uzyskania niezbędnych informacji dotyczących leczenia, interwencji biomedycznych oraz postępowania terapeutycznego – to częściowa odpowiedź na pytanie o sposoby i zakres wsparcia interesujących nas rodzin, w sposób ścisły łącząca się z odpowiedzią na pytanie kto udziela wspomnianej pomocy. Do grona osób wspierających rodziny z dzieckiem ze spektrum autyzmu w Polsce zaliczyć należy przede wszystkim lekarzy i terapeutów.

Pierwszymi osobami, do których zwracają się rodzice dzieci z autyzmem, szukając pomocy, są zwykle lekarze. Rodzice poszukując cudownych środków na wyleczenie swych dzieci, w tym diet, korzystają z badań i porad lekarzy w Polsce i za granicą. Działanie takie jest logiczne – trudno bowiem odpowiedzialnie poruszać się wśród niesprawdzonych informacji przekazywanych z rodzicielskich ust do ust.

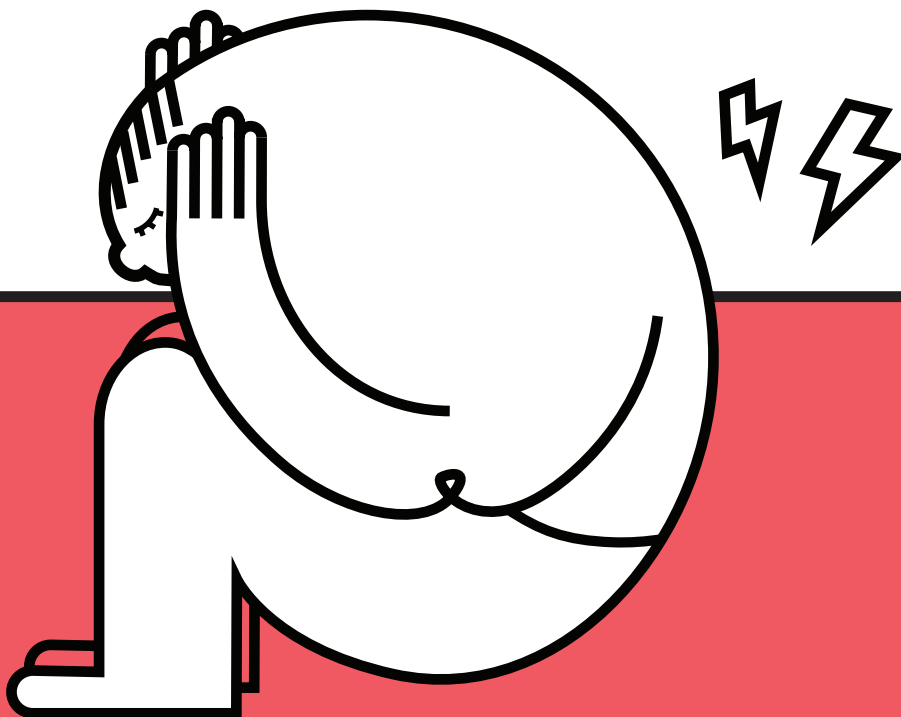
Dodać tu trzeba, że w zakresie metod leczenia osób z autyzmem napotkać można wiele mitów i niepotwierdzonych naukowo teorii. Naturalne jest rodzicielskie oczekiwanie na rzetelną odpowiedź dotyczącą przykładowo chelatacji (oczyszczanie organizmu z metali ciężkich). Lekarze nie mają tu łatwego zadania, gdyż wiele diet stosowanych w praktyce nie zostało zweryfikowanych naukowo. Nie została np. zweryfikowana coraz powszechniej stosowana suplementacja dużymi dawkami witaminy B6 i magnezu, ale nie ma też dowodów na szkodliwość takiego leczenia.

Podobnie efekty stosowania diety bezglutenowej i bezkazeinowej nie zostały naukowo na tyle potwierdzone, aby można było mówić o poprawie dobrostanu osób z autyzmem i zmniejszeniu nasilenia symptomów tego zaburzenia. Pozytywnie nie zostało zweryfikowane również stosowanie diety bogatej w nienasycone kwasy tłuszczowe omega-3. W odniesieniu do chelatacji także brakuje rzetelnych dowodów na rzecz efektywności tego sposobu leczenia.

Mimo, iż obiektywne wskaźniki nie potwierdzają skuteczności stosowania specjalistycznych diet, to jednak rodzice, po ich zastosowaniu widzą wiele pozytywnych zmian w funkcjonowaniu swoich dzieci. Należy też dodać, że do kontrowersyjnych form interwencji zalicza się także używanie suplementów żywnościowych, podawanie kwasu foliowego, dużych dawek witaminy C, terapię sekretyną lub oksytocyną.

Terapeuci – to kolejna grupa osób, do której rodzice dzieci z autyzmem zwracają się o pomoc. Poszukują oni nieustannie metod i form terapii, wskazówek, jak najskuteczniej pracować, jak nauczać i jak „wyzwalać potencjał rozwojowy. Tu znów naturalnym postępowaniem rodzicielskim jest to, które domaga się od terapeutów wiedzy na temat naukowych podstaw poszczególnych terapii.

Warto zaznaczyć, iż krzyżują się zależności, gdy mówimy o wspieraniu środowiska wychowawczego. Niejednokrotnie rodzice są wsparciem dla terapeutów, a wspierający rodzica lekarz może być wspierany przez terapeutę. Nieodzownym wsparciem są naukowcy prowadzący badania i rzetelna wiedza, teoretyczna podbudowa praktyki.

Co jest ważne w stosunku do koleżanki / kolegi z autyzmem? Jak postępować, jak się zachowywać?

Szacunek. To, że Twoja koleżanka / Twój kolega jest czasem dziwna/y, czasem inna/y, nie znaczy, że możesz ją/jego szanować mniej niż innych. Niepełnosprawność może się przytrafić każdemu, bez jego najmniejszej winy – traktuj swoją koleżankę/swojego kolegę tak, jak chciałbyś, żeby traktowano kogoś Ci bliskiego lub tak, jak chciałbyś w takiej sytuacji być sam traktowany.

Powaga. Zachowaj powagę, unikaj dowcipów, traktuj swoją koleżankę /swojego kolegę serio, nie wygłupiaj się przy nim. Używaj prostych i jasnych komunikatów, łatwego języka. Mów wolniej niż do innych koleżanek/kolegów.

Życzliwość. Jeśli masz okazję – pomóż. Nawet prosta uczynność może być bardzo ważna dla Twojej koleżanki/Twojego kolegi. Zaproponuj wspólną zabawę lub działanie, jeśli widzisz, że Twoja koleżanka/Twój kolega z autyzmem stoi z boku. Chociaż Twoja koleżanka/Twój kolega dobrze się uczy i dużo wie, może mieć kłopoty z prostymi czynnościami – jeśli widzisz, że tego potrzebuje, pokaż jej/jemu drogę do sali wykładowej, przypomnij, żeby schował/a zeszyty z notatkami do torby itp.

Opiekuńczość. Nie pozwalaj innym koleżankom i kolegom na wygłupy i żarty z Twojej niepełnosprawnej koleżanki/Twojego niepełnosprawnego kolegi. Po prostu bądź szlachetny, weź ją/jego w obronę. Czasem, w imię słusznej sprawy, trzeba iść „pod prąd”. Osoby z autyzmem trudno zawierają znajomości i przyjaźnie, ale to nie znaczy, że ich nie potrzebują. To Ty możesz próbować nawiązać kontakt z koleżanką/kolegą, która/y ma autyzm, np. próbując poznać jej/jego zainteresowania.

Stanowczość. Jeśli koleżanka / kolega z autyzmem Ci dokucza, masz wszelkie prawo, żeby się bronić. Odmówić, sprzeciwić się! Jeśli zachowanie Twojej niepełnosprawnej koleżanki/Twojego niepełnosprawnego kolegi stanie się dla Ciebie zdecydowanie trudne – koniecznie poproś o pomoc opiekuna roku lub Zespół ds. Osób Niepełnosprawnych.

Wsparcie osoby dorosłej z autyzmem

Zagadnienie wspierania dorosłych osób z autyzmem wydaje się być wciąż niedostatecznie podejmowane na gruncie polskim. Wsparcie to powinno opierać się na szacunku i godności tych osób, ich prawie do życia i osobistego rozwoju.

Model świadczeń powinien być oparty na akceptowaniu autyzmu danej osoby, a nie na jego tłumieniu. Leki służące kontrolowaniu zachowania powinny być zminimalizowane, a jeśli to możliwe wyeliminowane zupełnie. Ewentualne trudne zachowania powodują tak cierpienie osób z autyzmem, jak i innych osób w nich uczestniczących.

Przyjmuje się, iż strategie kierowania zachowaniem powinny być opracowywane z użyciem pozy-

tywnych, możliwie najmniej restrykcyjnych metod, uważanych za nieawersyjne. W takim ujęciu wspieranie polega na redukcji prawdopodobieństwa występowania trudnych zachowań oraz natychmiastowego przerwania takiego zachowania w sytuacji, gdy ono występuje. Cała strategia winna być oparta na szacunku i zaufaniu, na zaplanowaniu regularnego systemu wzmocnień, nauczaniu nowych umiejętności. Należy dbać o rozwój efektywnych umiejętności komunikacyjnych, zapewnienie atrakcyjnych zajęć i czynności oraz stałej opieki medycznej.

Jaką dorosłość możemy zaplanować osobom z autyzmem w Polsce?

To ludzie, którzy nie potrafią się bronić, często są bezradni, zależni od pomocy i ochrony innych. Jednocześnie beczynni po ukończeniu lub wypadnięciu z systemu edukacji z powodu braku jakiegokolwiek oferty zajęć, terapii czy pracy. Ich stan zwykle się wtedy pogarsza, narasta stres, depresja, trudne zachowania. Dziwaczność, odmienność zachowania, sposobu porozumiewania się nie spotyka się na ogół z akceptacją społeczną. (Wroniszewska, 2008, s. 17)

Wiedzy na temat autyzmu i osób nim dotkniętych przybywa. Wspieranie dzieci, osób z autyzmem dostarcza wiele satysfakcji jak każde zadanie oparte na pomaganiu ludziom. W licznych jednak sytuacjach stawia nas w poczuciu bezradności, frustracji, przeciążenia a czasami nawet zagrożenia.

Autobiografie dorosłych osób z autyzmem wskazują na to, co było ważne w ich drodze do rozumienia, przebywania w świecie ludzi neurotypowych. Podsumowaniem niech będą wybrane fragmenty z autobiografii Stephena Shore. Zdiagnozowany jako „nietypowy rozwój z nasilonymi autystycznymi tendencjami”, nieposługujący się mową do lat czterech, uważano, że jest zbyt chory, aby mógł być leczony ambulatoryjnie. Stephen obronił pracę doktorską z zakresu pedagogiki specjalnej na Uniwersytecie Bostońskim. Zajmuje się problematyką maksymalnego wspierania rozwoju.

Wskazówki dla osób prowadzących zajęcia dydaktyczne ze studentami z autyzmem

1. Pamiętajmy, że przed studentem z autyzmem stawiamy takie same wymagania, jak przed innymi studentami, ponieważ zamierzają oni zdobyć wykształcenie wyższe, które daje uprawnienia do wykonywania odpowiedzialnych zadań zawodowych.

2. W komunikacji ze studentem pamiętajmy o możliwości wystąpienia konfliktów wynikających z trudności studenta w zakresie odczytywania komunikatów niewerbalnych, takich jak ton głosu czy mowa ciała, a tym samym niemożność odczytywania intencji, samopoczucia, czy nastroju drugiego człowieka.

3. Student z autyzmem może nasze wypowiedzi rozumieć dosłownie, dlatego w rozmowach ze studentem starajmy się być precyzyjni i unikajmy niedosłowności.

4. Na zajęciach, w których uczestniczy student z autyzmem, by ułatwić proces przyswajania wiedzy podkreślamy najważniejsze informacje w naszej wypowiedzi, a także robimy krótkie

przerwy w trakcie jej trwania.

5. By zwiększyć szanse studenta na wykonanie zadania w czasie ćwiczeń sprawdźmy dyskretnie, czy polecenie wypowiedziane do grupy zostało także dobrze zrozumiane przez studenta z autyzmem. Dodatkowo możemy przedstawić zadanie z podziałem na mniejsze etapy oraz przekazać instrukcję w formie pisemnej.

6. Pomocne w przyswajaniu wiedzy z zajęć może być także przedstawianie materiału w różnorodny sposób: w formie prezentacji, schematów, diagramów, dodatkowych zwięzłych opisów.

7. Szczególnie trudne dla studentów z autyzmem mogą być sytuacje, gdy na zajęciach zostanie zaburzony porządek do którego student wcześniej przyzwyczał się. W takiej sytuacji student może być bardziej drażliwy, dlatego pozwólmy mu na wyrażenie emocji, zachowajmy w trakcie ich wyrażania spokój.

8. Gdy student ma potrzebę zadawania w trakcie zajęć pytań lub formułowania długich wypowiedzi, które mogą być uciążliwe dla pozostałych studentów pozwólmy mu się wypowiedzieć, a jednocześnie stwórzmy ramy dla jego wypowiedzi np.: Czy mógłbyś powiedzieć o tym w trzech zdaniach? Na resztę Twoich pytań odpowiem w czasie konsultacji.

9. Studenci z autyzmem mogą wykazywać nietypowe zainteresowania, w których są ekspertami dlatego jeśli będzie taka możliwość zainicjujmy sytuację, w której student mógłby podzielić się swoją wiedzą, a tym samym zbudować pozytywny wizerunek w grupie rówieśniczej.

10. Każda pomoc dla studenta z autyzmem powinna być dostosowana do jego indywidualnych potrzeb, dlatego gdy mamy wątpliwości możemy również porozmawiać ze studentem po zajęciach.

Wskazówki zostały opracowane przez Katarzynę Skalską - koordynatora Zespołu ds. Osób Niepełnosprawnych.

*„Jako małe dziecko nie całowałem taty. Nie dawałem sobie rady z kawowym zapachem jego oddechu i szorstkością jego brody. Chcąc mi pomóc, moja mama pytała się: „Czy coś jest nie tak? Jeśli możesz nam powiedzieć, będziemy mogli to naprawić”. Ale nie mogłem znaleźć słów, by jej wytłumaczyć.”
(Shore, 2008, s. 17)*

„Mama spędzała również dużo czasu rozmawiając i bawiąc się ze mną. Choć wydawało się, iż nie mam świadomości jej obecności, kontynuowała swoje próby wierząc, iż w jakiś sposób jej poczynania są dla mnie korzystne. Przynosiło to skutki, gdyż powoli dopuszczałem ją do swojego świata.”
(Shore, 2008, s. 23-24)

„Chociaż moja mama poczyniła pewne kroki, by pomóc mi w uświadomieniu sobie otaczającego świata i w opanowaniu efektywnej komunikacji, nadal wymagałem dużego nakładu pracy. Na przykład byłem przerażony wchodząc do supermarketu. Za dużo dźwięków, za dużo ludzi i sprzedawcy oferujący smaczne, ale niechciane przez mnie jedzenie. Miałem też napady złości.” (Shore, 2008, s. 29)

„Nauczyciele także uważali, że jestem dziwny. I taki byłem, bo pamiętam, jak moja nauczycielka w trzeciej klasie często mówiła, że zachowuję się dziecinnie. Na zakończenie roku szkolnego, gdy zapytała co czułem podczas roku szkolnego powtórzyłem jej słowa myśląc, że sprawi jej to przyjemność.” (Shore, 2008, s. 51)

„Podczas gdy gimnazjum nie było najgorsze, liceum było jeszcze lepsze. Koledzy z klasy spędzali mniej czasu na porównywaniu różnic pomiędzy sobą a innymi osobami. Zdawało się, iż uczniowie mogli przejść do specjalizowania się w obszarach własnych zainteresowań. [...] Czułem się lepiej ze starszym nauczycielem uczącym muzyki klasycznej. Uwielbiałem strukturę jego zajęć z teorii muzyki, a on podczas swojej wolnej godziny dawał mi lekcje gry na puzonie.” (Shore, 2008, s. 81)

„Dobrze bawiliśmy się rozmawiając o samolotach, zespole Aspergera i o tym, że mój nowy przyjaciel również może mieć ten zespół. Chociaż nadal nie jest pewien czy ma zespół Aspergera uważa, że jest to bardzo prawdopodobne. [...] Spotykamy się dość regularnie, cieszymy się naszymi wspólnymi zainteresowaniami samolotami i dyskutujemy nad skutkami przejawów spektrum autystycznego.” (Shore, 2008, s. 169)

Gdzie szukać pomocy?

Wsparcie na UMCS

Wsparciem studentom z niepełnosprawnością, w tym także studentów z autyzmem i Zespołem Aspergera zajmuje się Zespół ds. Osób Niepełnosprawnych. Celem pracy Zespołu jest zwiększenie dostępności Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej dla studentów o różnych rodzajach niepełnosprawności. Nasza oferta wsparcia, obok pomocy studentowi w procesie zdobywania wiedzy, uwzględnia także propozycje, które przyczynią się do jego rozwoju w sferze fizycznej, intelektualnej i społecznej. Każdy student może liczyć na indywidualne podjęcie z naszej strony, tak, by mógł otrzymać również wsparcie adekwatne do potrzeb wynikających z sytuacji zdrowotnej.

1. Porady z zakresu efektywnego uczenia się:

- wypracowanie strategii edukacyjnych pomagających w zaliczeniach i egzaminach,
- przygotowanie rzetelnej opinii, zawierającej wytyczne dotyczące dostosowania przebiegu zajęć do potrzeb studenta, a także egzaminów i zaliczeń,
- rozwijanie umiejętności radzenia sobie ze stresem, motywacją do nauki, lepszej organizacji czasu i koncentracji uwagi.

2. Współpraca z kadra akademicką

- konsultacje w zakresie dostosowania procesu dydaktycznego do potrzeb studentów o różnych potrzebach wynikających ze stanu zdrowia,
- współpraca z nauczycielem akademickim, który posiada wiedzę merytoryczną z danej dziedziny, służącą opracowaniu optymalnych warunków adaptacji dla studentów.

3. Szkolenia z zakresu rozwoju osobistego

Uczestnictwo w organizowanych przez nas szkoleniach pomaga studentowi uzyskać wiedzę i umiejętności przydatne do rozwoju osobistego. Tematykę szkoleń dobieramy do zainteresowań studentów.

4. Aktywność

Współpracujemy z Centrum Kultury Fizycznej UMCS, organizując bezpłatne zajęcia na basenie i siłowni. Odbywają się one raz w tygodniu przez cały rok akademicki. Aktywność sportowa wzmacnia kondycję organizmu, a także pomaga w pokonywaniu codziennych stresów.

5. Lektoraty z języka angielskiego

Znajomość języka angielskiego to jedna z najważniejszych umiejętności na rynku pracy, dlatego nasi studenci mają szansę skorzystać z bezpłatnych, dodatkowych zajęć z języka angielskiego. Lektorat jest dostosowany do indywidualnych potrzeb studentów.

6. Wyjazdy adaptacyjne

Studenci mogą na początku roku akademickiego skorzystać z wyjazdu, który ułatwi włączenie się do społeczności akademickiej. W jego trakcie otrzymują cenne informacje dotyczące studiowania, a także mają okazję do nawiązywania nowych przyjaźni.

7. Wyjazdy szkoleniowe i obozy językowe

Naszym studentom proponujemy różne wyjazdy w cenie dostępnej dla osób studiujących. Celem wyjazdów na obozy szkoleniowe jest nabycie kompetencji społecznych, zaś na obozie językowym można szlifować umiejętności językowe. W czasie wyjazdów nie zapominamy o dobrej zabawie.

Wsparciem studentów z autyzmem i Zespołem Aspergera w grupie rówieśniczej zajmuje się:

Zrzeszenie Studentów Niepełnosprawnych „Alter Idem”

ACK Chatka Żaka

ul. Radziszewskiego 16

20-031 Lublin

zsnalteridem.umcs@gmail.com

FB ZSN Alter Idem

Badaniami naukowymi w zakresie wspierania potencjału rozwojowego osób z autyzmem zajmuje się dr Anna Prokopiak – Zakład Psychopedagogiki Specjalnej, Wydział Pedagogiki i Psychologii.

Bibliografia:

Brauns A. (2009), *Barwne cienie i nietoperze. Życie w autystycznym świecie*, Media Rodzina, Poznań

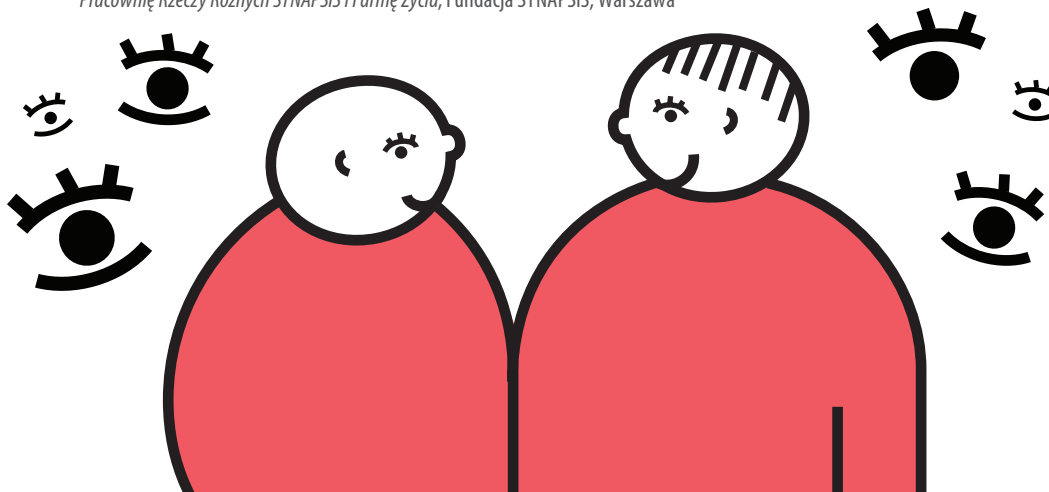
Jackson L. (2005), *Świry, dziwadła i Zespół Aspergera. Przewodnik użytkownika dorastania*, Fraszka Edukacyjna we współpracy z Fundacją SYNAPSIS, Warszawa

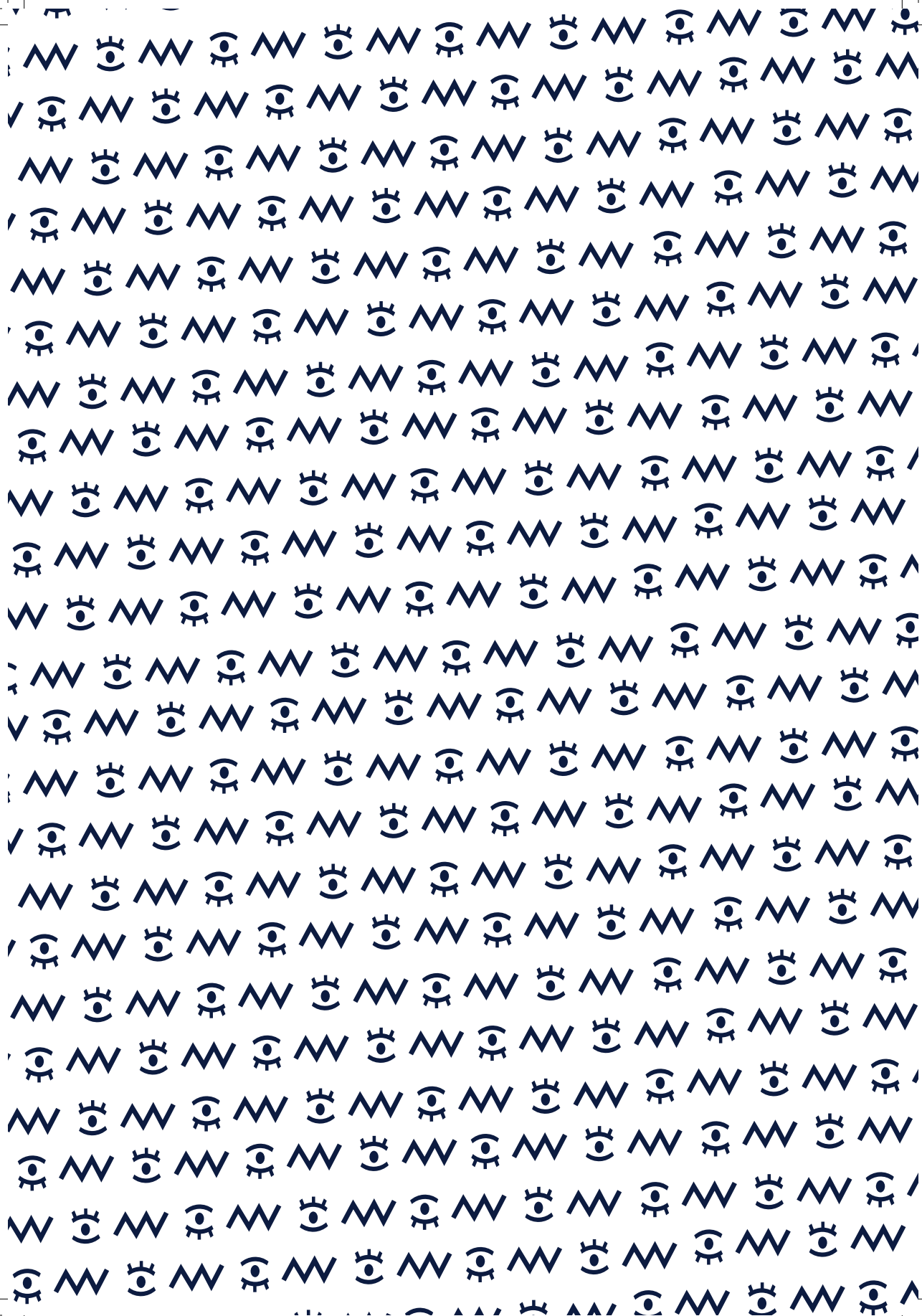
Olechowska A. (2016), *Specjalne potrzeby edukacyjne*, PWN, Warszawa

Shore S. (2008), *Za ścianą. Osobiste doświadczenia z autyzmem i zespołem Aspergera*, KTA, Warszawa

Williams D. (2005), *Nikt nigdzie. Niezwykła autobiografia autystycznej dziewczyny*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa

Wroniszewska M. (2008), *Dorośle osoby z autyzmem [w:] Frączak P., Kamińska M. (red.), jak tworzyliśmy Pracownię Rzeczy Różnych SYNAPSIS i Farmę Życia*, Fundacja SYNAPSIS, Warszawa

Autor: **Anna Prokopiak**
Współpraca: **Katarzyna Skalska**
Konsultacje: **Alicja Borzęcka-Szajner**

Zespół ds. Osób Niepełnosprawnych
Biuro Spraw Studenckich
Centrum Kształcenia i Obsługi Studiów
Ul. Radziszewskiego 17/9
20-067 Lublin
Tel: 081 537 58 90
punkt@poczta.umcs.lublin.pl